

Філософія

УДК 1:316.6]:004.77

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15826210>

Цифровий добробут громадянського суспільства у вимірі алгоритмічного впливу

Філімонов Володимир Володимирович,

Аспірант кафедри філософських і політичних наук, Черкаський державний технологічний університет, Черкаси, Україна,

<https://orcid.org/0009-0000-7934-4057>

Прийнято: 19.06.2025 | Опубліковано: 30.06.2025

***Анотація:** Стаття має на меті філософське осмислення поняття цифрового добробуту (ЦД) як соціально-політичного феномену, що формується на перетині індивідуального досвіду взаємодії з цифровим середовищем і трансформацій громадянського суспільства в умовах алгоритмічного впливу. Автор аналізує, як цифрові технології змінюють умови демократичної участі, особливо в контексті вразливих груп, зокрема молоді, в умовах слабкої нормативної та етичної захищеності.*

Дослідження ґрунтується на міждисциплінарному підході, що поєднує інструменти соціальної філософії, політичної теорії, медіастудій і етики. У статті застосовано методи критичного аналізу дискурсу, концептуального моделювання, контекстуального тлумачення та кейс-аналізу.

Розкрито комплексне поняття ЦД, що включає часову, морально-етичну та правову компоненти. Ці виміри функціонують не лише як індикатори якості цифрової взаємодії, а й як критерії зрілості інформаційної культури

суспільства. Описано механізми алгоритмічного впливу, зокрема таргетинг, техніки FUD/4D.

Цифровий добробут визначено як інтегральний показник якісної взаємодії індивіда з інформаційним середовищем. Установлено, що цифрові платформи виступають не лише як нейтральні канали комунікації, а й як активні суб'єкти управління публічним простором. Алгоритмічне структурування контенту формує нові соціальні і політичні виклики, які потребують етичного, правового й освітнього реагування. Автор наголошує на важливості критичної освіти, публічної відповідальності платформ і нормативної прозорості цифрових практик як умов забезпечення стійкості громадянського суспільства у цифрову епоху.

Ключові слова: соціальні мережі, цифровий контент, економіка уваги, політична ідентичність, інформаційна маніпуляція.

Digital well-being of civil society in the scope of algorithmic influence

Volodymyr Filimonov,

Ph.D. student at the Department of Philosophical and Political Sciences,

Cherkasy State Technological University, Cherkasy, Ukraine,

<https://orcid.org/0009-0000-7934-4057>

Abstract: *The article aims to provide a philosophical understanding of digital well-being (DWB) as a socio-political phenomenon, emerging at the intersection of individual digital interaction and the structural transformations of civil society. The focus is placed on the influence of digital technologies on democratic participation, especially in the case of vulnerable groups such as youth, who engage with digital media under conditions of limited normative and ethical protection.*

This research applies an interdisciplinary methodology combining tools from

social philosophy, political theory, media studies, and ethics. Methods include critical discourse analysis, conceptual modeling, contextual interpretation, and case study (QAnon, Cambridge Analytica, Telegram, X). The analysis draws on contemporary scholarship and public policy documents.

The study reveals that digital well-being is a complex construct encompassing temporal, moral-ethical, and legal dimensions. These dimensions act not only as indicators of the quality of digital interaction, but also as metrics of a society's informational maturity. The article analyzes mechanisms of algorithmic influence – including attention economy, personalization, and FUD/4D techniques – that reduce critical thinking and stimulate symbolic participation of youth in digital democracy.

Digital well-being is conceptualized as an integrative indicator of an individual's interaction with the information environment. The paper establishes that digital platforms are not merely neutral communication tools but active agents in structuring public discourse. The algorithmic logic of content delivery creates new socio-political challenges requiring ethical, legal, and educational responses. The author emphasizes the importance of critical education, platform accountability, and regulatory transparency as preconditions for civil society resilience in the digital era.

Keywords: *social networks, digital content, attention economy, political identity, information manipulation.*

Постановка проблеми

У сучасному інформатизованому суспільстві цифрова взаємодія дедалі більше впливає на формування громадянської позиції, політичну суб'єктність і структуру суспільного життя. Проте поняття ЦД переважно інтерпретується в межах психології та етики без осмислення його соціально-політичного виміру. Зокрема, не розкрито вплив алгоритмічного управління на когнітивну автономію, публічний дискурс і вразливість молоді як особливої групи у

демократії. Подальше дослідження цієї проблеми необхідне для розвитку розуміння ЦД й напрацювання філософських засад його регулювання в умовах трансформацій громадянського суспільства.

Окремим викликом є необхідність раціоналізації впливу взаємодії з контентом на суспільство через статистичні кількісні, та якісні показники. Через таку оптику стає можливим означити соціально-політичні тренди у вимірі нашого дослідження.

Для громадянського суспільства проблема ЦД набуває екзистенційного значення, оскільки непрозорість механізмів взаємодії з контентом індивіда, може набувати деструктивного виміру, від особистого (булінг, шантаж), до суспільного (інформаційно-психологічна операція, ворожа пропаганда).

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Концептуальну основу для сучасного осмислення ЦД як змінного соціального конструкту запропоновано у дослідженні Vanden Abeele [35], де наголошено на його динамічності, контекстуальності та залежності від платформеного дизайну. Авторка аргументує, що ЦД не може розглядатися у відриві від політики цифрового середовища та його алгоритмічної логіки. Інший підхід до аналізу взаємодії уваги, часу та інформації подано у роботі Lorenz-Spreen [13], де акцент зроблено на прискоренні динаміки колективної уваги в інтернеті. Ці висновки набувають особливої ваги у контексті цифрової демократії, де обмежена здатність до зосередженого мислення знижує ефективність участі в суспільному дискурсі. Поглиблене розуміння когнітивних обмежень людської уваги запропоновано також у дослідженнях Smallwood et al. [30], де показано як ефект «блукання розуму» впливає на продуктивність і критичне осмислення контенту. Внесок у розуміння інформаційної вразливості зроблено у публікації І. Пухти [9], де розкрито когнітивні передумови «постправди» зокрема роль афекту й темпу

інформації як чинників прийняття дезінформації. Це особливо важливо в умовах, коли меметичні [27] стратегії впливу формують альтернативні наративи, що розглядаються у дослідженнях Tuters і Hagen [34], а також у роботі Alber [14], де рух QAnon розкривається як приклад радикальної мобілізації у деструктивних наративних формах. Роль інфлюенсерів і візуальних технологій у трансформації споживацької поведінки та ЦД проаналізовано у дослідженні Sprais et al. [31], де окреслено нові виклики цифрової етики, пов'язані з імерсивністю, гейміфікацією та послабленням критичної дистанції між споживачем і контентом. Проблема подібної взаємодії розглядається і в праці Mayiwar et al. [18], яка пропонує модель детермінант ЦД з урахуванням індивідуального, й соціального рівнів. Аналіз цифрових загроз з політичного боку доповнюється розвідкою Heawood [22], де наслідки скандалу Cambridge Analytica розглянуто як приклад ерозії публічного дискурсу через комерційне й політичне використання персоналізованих даних. Подібна логіка розкривається і у публікації Gitlin [20], яка стосується руху Оссиру та висвітлює виклики мобілізації в цифрову епоху: нестабільність ідейного фокусу, символічна насиченість і втрата стратегічної послідовності. Історико-культурну динаміку цифрових конфліктів та ідентичностей досліджено у праці Kravchenko [26], де порівнюється циклічність історичного мислення та його вплив на сучасне інформаційне позиціонування. Це дозволяє зрозуміти, як платформи не лише транслюють наративи, а й відтворюють глибокі ідеологічні розломи. Нарешті, у дослідженні Crockett et al. [29] розглянуто нейропсихологічні механізми протидії спокусам – концепт, що перетинається з феноменом «зупинки сумнівів» у цифровому середовищі. Таким чином, попри широке коло підходів, від нейропсихологічного до наративно-критичного, дослідження ЦД все ще потребує глибшої філософської систематизації. Зокрема, не розкритими залишаються питання часу залучення користувача, політичного статусу цифрової суб'єктності,

алгоритмічного впливу на формування громадянської участі та нормативної відповідальності платформ. Саме ці прогалини прагне заповнити наше дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Попри зростання кількості досліджень, ЦД залишається теоретично неузгодженим поняттям. Більшість робіт зосереджені на психологічних аспектах, тоді як його соціально-політичний вимір, зокрема вплив на громадянську участь і демократичну стійкість, потребує глибшого осмислення.

У сучасних публікаціях недостатньо розкрито проблематику впливу часу взаємодії з контентом у вимірі впливу на увагу, критичне мислення та включеність у суспільні процеси. Також слабо проаналізовано алгоритмічний вплив як механізм структурного впорядкування соціальної реальності.

Молодь залишається маргіналізованою у дослідженнях ЦД, попри свою високу залученість. Відсутність нормативного захисту та інституційного визнання їхньої участі в цифровій демократії створює ризики когнітивної та етичної вразливості.

Запропоноване дослідження спрямоване на переосмислення цифрового добробуту як багатовимірної категорії, що включає час взаємодії, алгоритмічну регуляцію та нормативну нестабільність сучасного публічного простору.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Для досягнення мети поставлено наступні завдання: проаналізувати еволюцію поняття ЦД в сучасному міждисциплінарному дискурсі та виявити його теоретичні обмеження; виокремити вимір цифрової взаємодії у вимірі часу взаємодії як ключовий фактор у формуванні когнітивної стійкості та соціальної включеності; дослідити механізми алгоритмічного впливу на поведінку користувача в умовах цифрової комунікації; оцінити рівень

нормативної та правової вразливості молоді в цифровому середовищі як специфічної категорії учасників цифрової демократії; сформулювати філософські засади розуміння цифрового добробуту як складного соціально-політичного явища у контексті демократичного розвитку.

Методологічно дослідження базується на концептуально-аналітичному підході, притаманному сучасній соціальній філософії. Застосовано інструменти критичного аналізу міждисциплінарних джерел (медіа-, когнітивних і політичних студій), з метою уточнення змісту поняття ЦД. Окрему увагу приділено компонентам цифрової взаємодії, а також емпіричним прикладам алгоритмічно модульованої участі користувачів, зокрема молоді, в цифровому середовищі. Аналіз здійснено у фокусі взаємозв'язку когнітивної поведінки та демократичним устроєм.

Виклад основного матеріалу

Громадянське суспільство та його цифровий добробут

У якості базової концепції громадянського суспільства звернемося до І. Паська [6, с. 197]: «..цілісна сфера громадянського життя суспільства, що є відносно самостійною від державних інституцій і механізму державної влади». За Паськом, громадянське суспільство – це система взаємодії індивідів, груп, верств і прошарків, яка балансує сама себе, водночас репродукуючи політичну систему та державну форму. Пасько також розглядає громадянське суспільство крізь призму ринкових відносин, які реалізуються у формулі свободи, що трансформується у соціальні імперативи демократії.

Ідею модульної людини, яку запропонував Gelnert E., І. Пасько [6, с 196] адаптує до контексту ринкової взаємодії: «риннок детермінує народження модульної людини, а сукупність модульних індивідів утворює громадянське суспільство». На думку Гелнера [19, р. 92] «Модульна людина, здатна до взаємодії з будь-якими фрагментами соціальної системи без потреби в

інституціоналізованій ініціації» (переклад наш). Що, з одного боку, розширює доступ до інформації, а з іншого нівелює значущість самої взаємодії, оскільки вона не вимагає значних когнітивних зусиль. Пасько підкреслює: «Механізми цього усвідомлення формують суспільний менталітет певної поваги до громадянської системи». Відтак, за Паськом [6, с. 198], «усвідомлення історичної доконечності такого суспільства викликає відчуття особистої причетності людини до цього суспільства і органічної єдності з ним. Це – відчуття власного громадянського статусу в суспільстві».

У цифровому суспільстві громадянський статус виявляється через онлайн-поведінку, а інтернет постає як простір демократичної взаємодії. Особливого значення набуває час проведений у взаємодії з контентом, зокрема у випадку дітей та підлітків. Незважаючи на відсутність формального громадянського статусу, вони фактично залучені до цифрової демократії, діючи в умовах слабкої регуляції та обмеженої здатності до критичної фільтрації. У результаті час, витрачений на цифрову взаємодію, стає інструментом неусвідомленої участі у формуванні публічного простору.

Основний виклик для неповнолітніх полягає у їх вразливості до зовнішнього маніпулятивного впливу. Йдеться не лише про відверті маніпуляції, але й про включення індивідів у глобальну цифрову мережу, яка дедалі більше перетворюється на дистопічну сингулярність – єдине поле комунікації з розмитими джерелами впливу.

Поняття ЦД наразі не має усталеного визначення в академічному середовищі і перебуває на етапі концептуалізації й осмислюється в різних дисциплінах по-різному. Ми будемо спиратись на визначення ЦД як багатовимірного стану якісної, усвідомленої та етично збалансованої взаємодії індивіда з цифровим середовищем, за якого забезпечується збереження когнітивної цілісності, емоційної стабільності, критичної автономії та соціальної включеності особистості.

Часова компонента

Середня тривалість щоденної взаємодії з контентом на цифрових пристроях становить близько 5 годин [11], що свідчить про перенесення уваги з фізичного на цифрове середовище.

Така тривала експозиція неминуче впливає на когнітивну та соціальну поведінку та позначає наростаючий тренд ефекту екстракції уваги [17]. У поєднанні з етичними й правовими чинниками часова складова чинить кумулятивний вплив на свідомість індивіда та стан громадянського суспільства. Лише уявимо динаміку – 5 годин взаємодії з контентом на день складаються у 1825 годин на рік, тож вплив безперечно присутній.

Морально-етична компонента

Доступ до інтернет-контенту сьогодні практично необмежений для всіх вікових груп, за винятком технічних і фінансових бар'єрів. Простота пошуку та всеосяжна індексація ресурсів роблять інформацію максимально доступною. Згідно з аналітичним звітом міністерства у справах молоді та дитинства Іспанії [24], цифрове середовище створює ризики у вигляді насильства, гендерної нерівності, вразливості інклюзивних груп внаслідок відсутності контролю над доступом до контенту. Як наслідок, слабка регульованість і відсутність перевірки якості інформації становлять загрозу для безпеки та розвитку особистості.

Правова компонента

Відсутність належного регулювання доступу до контенту сприяє порушенню приватності, зокрема через експлуатацію персональних даних і включення молоді в маркетингові процеси. Окрему загрозу становить створення цифрових ідентичностей дітей батьками без їхньої згоди: у 42% [24, с. 45] дітей в Іспанії контент з дітьми, розміщений їх батьками, викликає почуття сорому. Такий контент може бути використаний у спосіб, що шкодить особистості та порушує її права. Особливими викликами є доступ до

порнографії та ризики онлайн-булінгу і приниження. У цьому контексті ЦД постає як філософський індикатор якості людського буття в цифрову епоху – як на індивідуальному, так і на суспільному рівні.

Проблематика взаємодії індивіда з інтернет-контентом

Попри те, що інтернет-мережа функціонує як розширення реальності, вона майже непрозора у структурному та етичному сенсах. Як пророкував Платон [7, с. 102], з його «Усе, що оманливе, спокушає». У сучасному сенсі цитати, інтернет-контент виступає як інструмент спокуси. Зокрема, вікові обмеження до чутливого контенту часто покладаються на суб'єктивну відповідальність користувача без належної ідентифікації особи.

Найвразливішими у цифровому середовищі залишаються діти та підлітки, які через брак досвіду й сформованих епістемологічних навичок, мають складнощі у всебічній оцінці достовірності і сенсів інформації. Їх участь в економіці уваги відбувається неусвідомлено і через так зване «голосування гаманцем» [16], тобто взаємодію з контентом у формі лайків і переглядів. Критичне мислення, як механізм фільтрації, витісняється з процесу взаємодії, а суспільний діалог опосередковується неконтрольованими алгоритмічними процесами, що наразі непрозорі для осмислення.

Як зазначає Шанталь Ліне Карпентьє [16], «люди не платять явну ціну за користування платформою, проте їхні дані, контент і увага продаються на непрозорих цифрових ринках». У такій моделі увага стає валютою, а взаємодія – актом неявного голосування за контент. Лайки, перегляди та час взаємодії з контентом, посилюють алгоритмічне просування саме того контенту, що вже привернув увагу, незалежно від його якості. Це викликає маргіналізацію критичного мислення, а добровільна видача інформації індивідом про себе веде до експлуатації свобод [21, р. 36].

У межах етичного виміру варто окремо розглянути феномен цифрової спокуси як інструменту маніпуляції. Пітер Помєранцев [8, с 39-46] звертає

увагу на те, що занепокоєння людини, незалежно від його природи, можуть бути використані сторонніми акторами для формування залежності. Йдеться про принципове перенаправлення уваги від реальних потреб до нав'язаних бажань, що конструюються у медіапросторі через контент. Відтак, маркетингова логіка задоволення підміняє логіку необхідності – індивід стимулюється прагнути того, що не є йому потрібним об'єктивно. Це створює етичну проблему – експлуатацію під виглядом інформування чи розваги.

Прикладом впливу цифрового контенту на формування політичних наративів є кейс, висвітлений українською OSINT-спільнотою [12]. Йдеться про громадянку росії (країна-агресорка), яка проживає в одній із країн Європейського Союзу та веде публічну діяльність онлайн. До 2022 року її медіаприсутність була зосереджена на контенті розважального та комерційного характеру, зокрема в сегменті 18+.

Після повномасштабного вторгнення росії (країна-агресорка) в Україну блогерка змістила фокус свого контенту на підтримку агресора. Цей зсув супроводжувався як демонстрацією символіки СРСР і псевдовійськових формувань, так і покращенням матеріального стану.

Цей кейс є показовим прикладом того, як особисте занепокоєння щодо фінансової стабільності було інструменталізовано сторонніми акторами з метою агресивної експансії інформаційного впливу.

Через цифрове середовище відкриваються можливості обходу критичного мислення і занурення індивіда у стан пасивної сприйнятливості. Цей стан можна визначити як «зупинка сумнівів» [32] – когнітивне вимкнення скепсису, що виникає внаслідок тривалої взаємодії з контентом. Так контент виступає як об'єкт попиту, а увага – як ресурс пропозиції [1, с. 127-131], [36, р. 33-35]. Термін, запозичений із театру, метафорично відображає ефект занурення у цифрову реальність, який, на відміну від сценічної ілюзії, характеризується глибшою імерсивністю та слабшою критичною рефлексією.

Розглянемо проблему відриву політичної комунікації від декларованих цінностей які викликають неузгодженості, які з часом викликають соціальні запити на пояснення або зміну комунікаційних підходів. Прикладом буде один з національних міфів США – концепт американської винятковості. Цей міф функціонує як спільний знаменник і форма соціальної правди для більшості громадян, забезпечуючи нормативну єдність у кризові періоди [36 с. 100]. В одній з його інтерпретацій [33] «американці – це сини батьків-засновників, обрані для того, щоб на землі обітованій збудувати місто на пагорбі, на яке рівнятимуться інші». Цей міф репрезентує систему цінностей, побудовану на релігії, суверенітеті та вертикальній суб'єктності (громадянин – спільнота – штат), і стійко співвідноситься з політичним дискурсом федеральної влади. Соціальна правда в цьому випадку – це консенсус навколо історичної місії нації, а відхилення від нього спричинить запит на пояснення.

Тож, цей міф у нашому розумінні дозволяє американцям відповісти на питання: хто вони, чому вони тут, що роблять і куди прямують. Свого роду міф – це доктрина і місія нації у найстислішій формі, який нація принесла з собою від часу самоусвідомлення.

В Україні процес кристалізації соціальної правди у формі національного міфу розпочався з проголошення незалежності у 1991 році. Політичні кризи (1991, 2004) та зовнішня агресія (2014, 2022) щоразу актуалізували потребу в спільному наративі. Проте ці спроби не еволюціонували у загальнонаціональний консенсус – з огляду на регіональні відмінності та відмінні ідентифікаційні орієнтири, особливо на сході та заході країни. Як зазначає V. Kravchenko, «радянська Україна успадкувала обидва ці дискурси ідентичності, але культивувала і просуvala лише один з них, придушуючи інший... Знадобилося три революції, щоб консолідувати багатоетнічних, багатоконфесійних і двомовних українців навколо ідеї політичної нації, орієнтованої на майбутнє, а не на минуле» [26].

Також «українська політична еліта досі транслює суперечливі сигнали. В українському національному наративі сталінізм вважається уособленням радянської системи, а Україна – її жертвою» [26]. Ця суперечність особливо проявилась у зміні державної історичної політики – від ініціатив Ющенка до протилежного курсу Януковича. Автор наголошує, що «українцям не вистачало символічного капіталу, щоб встановити власну Лінію Маннергейма у битві проти радянсько-російського колоса» [26]. Ми поділяємо цю думку, вважаючи її вказівкою на брак соціальної правди в українському суспільстві – на відміну від США, де вона підтримується через стійкий національний міф.

Таким чином ми можемо співставити наведені дискурси як базові соціальні правди-консенсуси, з якими порівнюються будь-які наративи та дії. Соціальна правда також є засобом самоідентифікації як громадянського суспільства, як категорії, якій притаманне свідоме ставлення до державної системи і її механізмів, так і нації як категорії, якій притаманна спільна історична пам'ять, цінності та традиції.

Інструментом підтримки консенсус в Українському суспільстві виступає національний телемарафон “Єдині новини” з аудиторією близько 16-17% (на 2024) населення України [2]. Що на нашу думку свідчить про роботу з консенсусом як фокусу національної інформаційної безпеки. Проте аудиторія телемарафону зменшилась до вищезазначеного показника з 45% у 2022 р. і наразі має значно меншу аудиторію порівняно з месенджерами, та інтернет платформами [3, с. 28]. Також телемарафон не справляється з роз'ясненнями соціальних запитів, і найбільший фактор невдачі це однонаправленість, та однобокість інформації.

Одними із засобів маніпулятивного впливу в інформаційному просторі є політичні меми, що спрощують складну реальність до емоційної дихотомії. Прикладом є популярний в українському медіапросторі з 2022 року наратив «наші котики – їхні орки». Цей мем, хоч і ґрунтується на реальності, але не

пропонує аналітичного пояснення ані сприяє критичній рефлексії. Станом на 2025 рік цей мем радше функціонує як релікт, і лише частково відповідає соціальному запиту на пояснення реальності.

Тож цей мем, потребує щонайменше переосмислення, якщо не повної трансформації, що стосується і телемарафону як провідника формату пояснення реальності, адже рівень довіри до нього падає. Для контрасту наведемо динаміку розподілу числа облікових записів українців. На початок лютого 2022 р. ця кількість складала близько 40,55 млн., а на початку березня 2025 р. вже 73,76 млн. [25]. Також на червень 2025 р., топ 10 Українських Telegram-каналів мають 18,56 млн. підписників. Окремим випадком є мережі каналів, ось як такі що мають слово «Труха» у своїй назві [10, с 14-17]. На противагу телемарафону – кількість підписників цієї мережі 8,43 млн. підписників (~22% населення).

Таким чином ми у динаміці побачили як і що змушує суспільство самотужки шукати пояснень на його запити, покладаючись на власні пошуки, та мігруючи у менш прозорі соціальні мережі і месенджери.

Технічні аспекти цифрового добробуту громадянського суспільства

Від роздумів про природу та вплив контенту на ЦД людини-суспільства перейдемо до аналізу практичних методів та заходів впливу контенту.

Д. Кулеба [4, с 111] визначає серед актуальних маніпулятивних стратегій у цифровому середовищі техніки FUD (страх, невідомість, сумнів) та 4D (відхиляти, спотворювати, відволікати, тривожити). Вони спрямовані на експлуатацію когнітивних обмежень людини в умовах інформаційного потоку. Основними ознаками таких технік є спотворення реальності, логічна фрагментарність повідомлень і стимулювання некритичного сприйняття. У цьому контексті увага суспільства постає як один із найвразливіших ресурсів, що потребує захисту.

Узагальнюючи вищесказане, вплив контенту можна порівняти з шумом і послатись на цитату, яку приписують Р. Коху «Одного дня людині доведеться боротися з шумом так само запекло, як з холерою та чумою».

Мережеві впливи як інструмент алгоритмічного управління

У цифровому середовищі особливу роль відіграє вплив у вияві скоординованих дій. Вони виявляються як у рекламних і політичних кампаніях, так і в низових ініціативах, що поширюються за допомогою мемів і контент-платформ [5, с. 107-113].

Для пояснення механізму впливу розглянемо політичний мем у прикладі 4chan, де конспірологічні та псевдонаукові уявлення трансформували фрагментоване споживання інформації у протестну ідентичність. Ось як, онлайн-дискурси сприяли появі рухів Occupy Wall Street у 2011р. та Capitol Attack у 2021 р., де меметичні конструкції виконували роль маркерів належності, інструментів мобілізації та каналів радикалізації.

Рух QAnon теж вийшов з 4chan, першопочатково як серія анонімних іронічних повідомлень а потім як рух, який підтримує щонайменш 20% [28] американців. Рух має власну міфологію яка реагує на суспільно резонансні події від «Острова Епштейна» до теорій про глобальні змови з кульмінацією у вигляді підтримки кандидатів у президенти, та згаданим штурмом Капітолію.

Розглянемо приклад наразі ліквідованої компанії Cambridge Analytica (CA), яка об'єднала політичний аналіз із технологіями цифрової поведінки [15]. Її колишня співробітниця Британі Кайзер засвідчила [23] що компанія мала у розпорядженні до 5000 параметрів даних на одного Facebook користувача у США. Методи CA включали: емоційне загострення, створення консенсусу, софістичну риторику, і головне – індукцію ефекту «зупинки сумніву».

Методи CA залишилися у технологічному арсеналі цифрових платформ які цінують не самі дані, а мережевий профіль користувача – лайки, коментарі, коло контактів, зони інтересів. Інформація в такому вигляді стала «нафтою

інтернету»: ресурсом, що дозволяє точно налаштовувати алгоритми й формувати поведінку через постійне позитивне підкріплення.

Цю динаміку на прикладі відтворюють також платформи Telegram та X (Twitter), де діють мережі акаунтів що розповсюджують контент з такими ключовими словами: *resistance, defence, truth, citizen, anti-* тощо. Такі акаунти виступають агентами мережевої присутності та впливу, систематично і анонімно поширюючи промаркований контент. Таким чином, алгоритмічні та меметичні інструменти мережевої взаємодії здатні трансформувати інформаційне середовище, знижуючи поріг критичності сприйняття та перетворюючи увагу на керований ресурс.

Висновки

Ми осмислили концепцію ЦД як філософсько-соціальне поняття, що формується на перетині індивідуально-соціального досвіду цифрової взаємодії. Встановлено, що компоненти ЦД функціонують як індикатори не лише якості цифрового життя користувача але й зрілості громадянського суспільства.

Показано, що цифрова взаємодія суспільства з інтернет-контентом дедалі більше визначається механізмами алгоритмічного впливу. Особливо це стосується молоді – аудиторії, яка потребує додаткових заходів захисту. Участь молоді у цифровій демократії, хоч і обмежена формально, має реальний ефект на зміст та динаміку публічного дискурсу і наративів.

Окреслено ключові ризики, пов'язані з експлуатацією персональних даних, цифрових ідентичностей, включенням індивідів до політичних інформаційних кампаній та використанням контенту як інструменту комунікаційного управління. Зокрема, розкрито приклади маніпулятивних мережевих структур впливу в соціальних медіа, що функціонують на основі технік та меметичної дихотомії, підкріплених естетикою впевненості, цілеспрямованості та ідеологічної простоти.

ЦД є важливим чинником збереження інформаційного суверенітету і легітимізації. Його підтримка вимагає не лише технічних рішень, а й нормативно-етичної регуляції, розвитку інформаційної грамотності й публічної відповідальності платформ.

ЦД постає не як допоміжна категорія, а як основа стабільності і стратегічний інструмент стійкості громадянського суспільства в цифрову епоху. У нашому розумінні, проблематика ЦД в Україні має бути розглянута на рівні РНБО та ЦПД для оформлення заходів та засобів стійкості громадянського суспільства. На нашу думку, конкретними пропозиціями регулювання цифрового простору є: імплементація механізмів права на «цифрове забуття», розробка механізмів які дозволяють громадянам отримувати доступ до інформації про їх цифровий слід; підтримка OSINT спільнот які протидіють інформації яка деструктивна і ворожа до персонального і державного суверенітету на рівні органів безпеки і охорони правопорядку; імплементація обов'язкових освітніх програм спрямованих на підвищення цифрової обізнаності, розробка механізмів верифікації до чутливого контенту через програму «цифрової держави» (Дія).

Список використаних джерел:

1. Гарі Й. Мистецтво зосереджуватися / пер. з англ Ю. Кузьменко. 3-тє вид. Київ : Лаб., 2024. 296 с.
2. Дембіцький С. Особливості аудиторії телемарафону «Єдині новини». Інститут соціології НАН України. URL: https://isnasu.org.ua/popsci/016_Dembitskiy_-_Osoblyvosti_auditorii_telemarafonu.php (дата звернення: 18.04.2025).
3. ГО «Детектор Медіа». Індекс медіаграмотності українців: 2020–2024 п'ята хвиля. Аналітичний звіт / уклад. М. Наумова. Київ, 2025, 76 с.

4. Кулеба Д. Війна за реальність: як перемагати у світі фейків, правд і спільнот. Київ : Книголав, 2022. 384 с.
5. Мороз О. Нація овочів? Як інформація змінює мислення і поведінку українців. Київ : Yakaboo Publishing, 2022. 288 с.
6. Пасько І. Т. Gemeinschaft vs Gesellschaft (Спільнота vs суспільство): До питання про суб'єкт історичного процесу. Opus postumum et memorabilia. Київ : Вид-во Русл. Халік., 2022. 442 с.
7. Платон. Держава / пер. з давньогр. Дз. Коваль. Київ : Основи, 2000. 355 с.
8. Помєранцев П. Це не пропаганда. Подорож на війну проти реальності / пер. з англ. О. Форостина. Київ : Yakaboo Publishing, 2023. 288 с.
9. Пухта І. Когнітивні передумови «постправди». Вісник Львівського університету. Серія філософські науки. 2022. №. 29. с. 14–22. URL: <https://doi.org/10.30970/phs.2022.29.2> (дата звернення: 18.04.2025).
10. ГО «Український інститут медіа та комунікації». Як функціонують та завойовують аудиторію неінституціоналізовані новинні телеграм-канали українського сегменту. Аналітичний звіт. Київ, 2023. 68 с.
11. Average screen time statistics. *Master Mind Behavior: At-Home ABA Therapy In NJ & GA*. URL: <https://www.mastermindbehavior.com/post/average-screen-time-statistics> (date of access: 22.04.2025).
12. Cat Eyes OSINT. Документування глорифікації держави-агресора. Месенджер «телеграм». URL: https://t.me/cateyes_osint/2763 (дата звернення: 18.04.2025).
13. P. Lorenz-Spreen. Accelerating dynamics of collective attention. *Nature Communications*. 2019. Vol. 10, no. 1. URL: <https://doi.org/10.1038/s41467-019-09311-w> (date of access: 18.04.2025).

14. Alber J. Disruptive Stories, Narrative Literacy, and the Case of QAnon. *Journal of Narrative Theory*. 2025. Vol. 55, no. 1. P. 81–102. URL: <https://doi.org/10.1353/jnt.2025.a961005> (date of access: 18.04.2025).
15. Cadwalladr C. 'I made Steve Bannon's psychological warfare tool': meet the data war whistleblower. *the Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/17/data-war-whistleblower-christopher-wylie-faceook-nix-bannon-trump> (date of access: 18.04.2025).
16. Carpentier C. L. New economics for sustainable development: attention economy. United Nations Economist Network, 2023.
17. Center for Humane Technology. The global effects of extractive technology, 2022. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=pL9L8vTp29s> (date of access: 18.04.2025).
18. Determinants of digital well-being / L. Mayiwar et al. *AI & SOCIETY*. 2024. URL: <https://doi.org/10.1007/s00146-024-02071-2> (date of access: 18.04.2025).
19. Gellner E. Conditions of liberty: civil society and its rivals. Penguin (Non-Classics), 1996. 240 p.
20. Gitlin T. Occupy's predicament: the moment and the prospects for the movement. *The British Journal of Sociology*. 2013. Vol. 64, no. 1. P. 3–25. URL: <https://doi.org/10.1111/1468-4446.12001> (date of access: 18.04.2025).
21. Han B.-C. Psychopolitics: Neoliberalism and New Technologies of Power / trans. from german by E. Butler. Brooklyn : Verso Books, 2025. 96 p.
22. Heawood J. Pseudo-public political speech: Democratic implications of the Cambridge Analytica scandal. *Information Polity*. 2018. Vol. 23, no. 4. P. 429–434. URL: <https://doi.org/10.3233/ip-180009> (date of access: 18.04.2025).
23. House Of Commons. Fake news: oral evidence, HC 363. parliament.uk. URL: <https://data.parliament.uk/writtenevidence/committeeevidence.svc/evidencedocument/digital-culture-media-and-sport-committee/fake-news/oral/81592.pdf> (date of access: 18.04.2025).

24. Informe del comité de personas expertas para el desarrollo de un entorno digital seguro para la juventud y la infancia. Madrid : Ministerio de Juventud e Infancia, 2024. 231 p. URL: https://www.juventudeinfancia.gob.es/sites/default/files/infancia/comite_expertos/Informe%20Comité.pdf (date of access: 18.04.2025).
25. Kemp S. Digital in ukraine – datareportal – global digital insights 2017-2025. *DataReportal – Global Digital Insights*. URL: https://datareportal.com/digital-in-ukraine?utm_source=DataReportal&utm_medium=Country_Article_Hyperlink&utm_campaign=Digital_2022&utm_term=Ukraine&utm_content=Country_Page_Link (date of access: 28.04.2025).
26. Kravchenko V. The russian war against ukraine: cyclic history vs fatal geography. *East/West: journal of ukrainian studies*. 2022. Vol. 9, no. 1. P. 201–208. URL: <https://doi.org/10.21226/ewjus711> (date of access: 18.06.2025).
27. Meme. *Cambridge Dictionary | English Dictionary, Translations & Thesaurus*. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/meme> (date of access: 22.04.2025).
28. Most Americans who have heard of QAnon conspiracy theories say they are bad for the country and that Trump seems to support people who promote them / A. Mitchell et al. *Pew Research Center*. URL: <https://www.pewresearch.org/journalism/2020/09/16/most-americans-who-have-heard-of-qanon-conspiracy-theories-say-they-are-bad-for-the-country-and-that-trump-seems-to-support-people-who-promote-them/> (date of access: 22.04.2025).
29. Restricting Temptations: Neural Mechanisms of Precommitment / M. J. Crockett et al. *Neuron*. 2013. Vol. 79, no. 2. P. 391–401. URL: <https://doi.org/10.1016/j.neuron.2013.05.028> (date of access: 18.04.2025).
30. Smallwood J., Fishman D. J., Schooler J. W. Counting the cost of an absent mind: Mind wandering as an underrecognized influence on educational performance.

Psychonomic Bulletin & Review. 2007. Vol. 14, no. 2. P. 230–236. URL: <https://doi.org/10.3758/bf03194057> (date of access: 18.04.2025).

31. Spais G., Jain V., Ford J. Social media influencers and immersive technologies for dynamic consumer behavior. *Journal of Consumer Behaviour*. 2024. URL: <https://doi.org/10.1002/cb.2348> (date of access: 18.04.2025).

32. Suspension of disbelief. *Cambridge Dictionary | English Dictionary, Translations & Thesaurus*. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/suspension-of-disbelief> (date of access: 22.04.2025).

33. Squiers A. The politics of the sacred in america. Cham : Springer International Publishing, 2018. URL: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-68870-1> (date of access: 18.04.2025).

34. Tuters M., Hagen S. (((They))) rule: memetic antagonism and nebulous othering on 4chan. *New media & society*. 2019. Vol. 22, no. 12. P. 2218–2237. URL: <https://doi.org/10.1177/1461444819888746> (date of access: 18.04.2025).

35. Vanden Abeele M. M. P. Digital Wellbeing as a Dynamic Construct. *Communication Theory*. 2020. URL: <https://doi.org/10.1093/ct/qtaa024> (date of access: 18.04.2025).

36. Zuboff S. Age of surveillance capitalism: the fight for a human future at the new frontier of power. PublicAffairs, 2019.